Aan: leden Gemeenteraad Borne
c.c. College van Burgemeester en wethouders

Datum: 15 september 2024
Betreft: Budgetrapportage 2024 **(vervolg)**

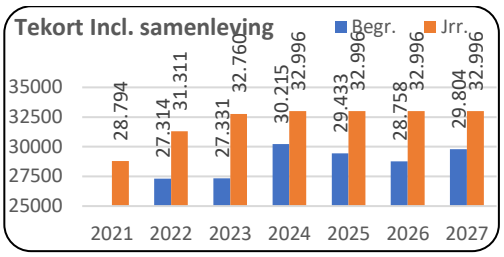
Van: N. Busger op Vollenbroek

Geachte leden van de gemeenteraad Borne,

Ik heb afgelopen dinsdag (10 september) met belangstelling de behandeling van de *Budgetrapportage 2024* gevolgd via de website. Zo langzamerhand komen we tot de kern van de situatie. **Het budgetrecht ligt bij de gemeenteraad**. Om dit recht adequaat uit te kunnen voeren, dienen (mijns inziens) de raadsleden te beschikken over meerjarige vergelijkbare cijfers (per programma). Dit is de belangrijkste onderliggende reden waarom BOP/ik de jaarcijfers van de gemeente Borne presenteer **ZONDER** bijzonderheden in enig jaar (zie mijn notitie eerder deze maand; d.d. 8 september 2024). Het is weliswaar correct dat het College van B&W gehouden is om in de jaarstukken (Begroting c.q. Jaarrekening) het volledige beeld te presenteren (inclusief toevalligheden). Daarnaast is het wenselijk dat de raadsleden inzicht krijgen in de structurele baten en lasten van de onderliggende programma's. Alleen op deze wijze kan een goed oordeel worden gevormd in hoeverre de cijfers van de nieuwe begroting in lijn liggen met voorgaande jaren. Naast het exploitatieresultaat is ook de **totale omvang van de reservepositie van belang** (en niet alleen de omvang van de Beleidsreserve). Mede in het licht van de "ravijnjaren" is het voor de raadsleden van belang om tijdig inzicht te verkrijgen in het verloop van de reserve. *Hoeveel vet hebben wij nog op onze botten om eventuele tegenvallers op de middellange termijn op te vangen?* Bij dit agendapunt wordt aangegeven dat dit document ook kan worden aangewend om het beleid bij te stellen. Ook en met name de reservepositie kan aanleiding vormen om het (oorspronkelijke) beleid te herzien. Ik pleit er dan voor om in de jaarlijkse budgetrapportage naast de exploitatie ook de stand van zaken van de reserves te presenteren. Dit betekent dan ook dat de onttrekkingen en toevoegingen expliciet opgenomen dienen te worden in de exploitatie.

Begroting 2025-2028
Nu even terug naar *Berap 2024* en *Begroting 2025-2028*. Het College van B&W liet doorschemeren dat het graag wenst vast te houden aan de systematiek waarbij de informatie over de reserves uitgebreid wordt gepresenteerd in de Jaarrekening (dat hebben we de afgelopen jaren ook altijd zo gedaan). Door de voorziene forse vermindering van de Rijksmiddelen voor de komende jaren, zal wellicht (tijdelijk) een extra beroep moeten worden gedaan op de eigen reservemiddelen. De vraag is dan wel: tot hoelang en voor hoeveel is dit verantwoord? Dus mijns inziens is inzicht in de reservepositie voor de komende jaren beslist noodzakelijk. De huidige werkwijze van het College houdt o.a. in dat bij de behandeling van de *Begroting 2025-2028* geen up-to-date informatie beschikbaar is over de laatste stand van zaken omtrent de reserves. Cruciale informatie (over stand reserve/*voldoende vet op de botten?*) komt pas in de loop van 2025 beschikbaar (behandeling Jaarrekening in juni 2025). Op dat moment heeft de raad al een besluit genomen over de *Begroting 2025-2028*. Verder maak ik u er nogmaals op attent dat de hoge reservepositie met name tot stand is gekomen door omvangrijke éénmalige jaarresultaten (totaal M€ 21 over 2021 t/m 2023). In de bijlage van mijn "inspreeknotitie" (juni 2024) heb ik zichtbaar gemaakt dat de reservepositie ZONDER incidentele resultaten zou afnemen van M€ 40 in 2016 tot M€ 21 in 2023. Verder heb ik in die notitie aandacht gevraagd voor het resultaat voor programma "Inclusieve samenleving". In navolgende tabel zijn voor de verschillende jaargangen de begrote als mede de werkelijke (of prognose) resultaten opgenomen. Hieruit blijkt dat voor dit onderdeel de financiële resultaten in de jaarlijkse begroting structureel te rooskleuring worden opgenomen. Op deze manier kan iedereen een kostendekkende begroting presenteren.

Resultaat Inclusieve samenleving			
	Begroting	Jaarrek.	verschil
Jaargang 2022 (Begroting betreft Act.Begr.)	-27.314	-31.311	-3.997
Jaargang 2023	-27.331	-32.760	-5.429
Jaargang 2024 (Jaarrek. betreft Berap/Prognose)	-30.215	-32.996	-2.781
Jaargang 2025 (ontleend aan B-2024 resp. Berap)	-29.433	-32.996	-3.563
Jaargang 2026 (ontleend aan B-2024 resp. Berap)	-28.758	-32.996	-4.238
Jaargang 2027 (ontleend aan B-2024 resp. Berap)	-29.804	-32.996	-3.192

Opm. **1. tekort Begroting 2023**
Ten tijde van de opstelling van de Begroting 2023 waren de definitieve cijfers over het jaar 2021 ook inmiddels bekend. Dat jaar werd afgesloten met een saldo van k€ - 28.794 (zie pagina 22 van Begroting 2023). Op dat moment was er dus al sprake van een "latent" tekort van ongeveer k€ 1.500 (-28.794 minus -27.331 = -1.463).

2. tekort Begroting 2024
Ook hiervoor gelden soortgelijke opmerkingen. Bij het opstellen van Begroting 2024 waren de jaarrekening cijfers van 2022 bekend (saldo tekort k€ 31.311); Voor B-2024 wordt een tekort voorzien van 30.215. Op dat moment is er al feitelijk sprake van een latent tekort van ruim M€ 1. In de Begroting 2024 zijn de cijfers (én resultaat) over 2022 nog beïnvloed door de baten en lasten van de "Energietoerslag". Voor het jaar 2022 wordt een tekort gepresenteerd van k€ 30.812. dit tekort is echter "vervuild" met het deelresultaat van energietoeslag van k€ 500 positief (vergelijkbaar tekort komt dan uit op: - € 30.812 -/- k€ 500 = - k€ 31.312).

Aan de hand van deze opstelling kan men dus zien hoe belangrijk het is om eenduidige meerjarige cijfers beschikbaar te hebben als raadslid. Op basis van vergelijkbare cijfers van baten en lasten van de afgelopen jaren, kan men zich een oordeel vormen over de cijfers voor de onderliggende begroting en het daaruit voortvloeiende resultaat. Indien we dit in ogenschouw nemen dan was er voor 2025 ook al geen sprake van een "kostendekkende exploitatie" voor de begroting als geheel. In de bijlage is een totaalbeeld opgenomen van de baten, lasten en het saldo van de vijf programma's. Aan de hand hiervan kan een beter oordeel worden gevormd over de prognose 2024 (Berap) en de cijfers uit de Meerjarenbegroting (B-2024). Naast de geconstateerde latente tekorten van het programma van Inclusieve samenleving zien we ook nog een vreemd verloop bij de programma's Bestuur & samenleving en Financieel gezond. Met ingang van Begroting 2024 is een nieuw onderdeel opgenomen (Organisatie). Hiermee waren uitgaven voorzien van M€ 9,5. Dit betrof een verschuiving van personeelskosten vanuit Financieel gezond. De prognose uitgaven komen naar verwachting uit op M€ 11,5. Dan zou men verwachten dat de kosten van Financieel gezond met ongeveer eenzelfde bedrag zouden afnemen. Dit is echter geenszins het geval (feitelijke afname bedraagt ongeveer M€ 6,7; bestaande uit 17.467 -/- 10.701)). We zien dus nu een verschil optreden van M€ 4,8 (zowel voor begroting alsmede prognose 2024). Voor het programma Financieel gezond wordt in de Berap 2024 een summiere toelichting opgenomen; voor onderdeel financiën is "slechts" één regel voorzien met een totaalbedrag (black-box). Het verdient aanbeveling om in de Berap eenzelfde informatie-opzet op te nemen gelijk aan Begroting en Jaarrekening.

Oekraïense vluchtelingen

Net als andere gemeentes heeft de gemeente Borne specifieke middelen ontvangen voor de huisvesting (en overige kosten) van Oekraïense vluchtelingen. Om de huisvesting vlot vorm te geven waren de vergoedingstarieven vanuit het Rijk in eerste instantie ruim opgezet. De navolgende jaren zijn de tarieven naar beneden bijgesteld. Onderstaande tabel laat het verloop zien van de afgelopen jaren.

Oekraïense Vluchtelingen				
	vergoeding	BATEN	LASTEN	RESULTAAT
Jaargang 2022	100	7.418	-4.650	2.768
Jaargang 2023	83	9.625	-5.000	4.625
Jaargang 2024	61	7.307	-6.757	550

Voor de opvang van deze vluchtelingen wordt o.a. (tijdelijk) gebruik gemaakt van het voormalige asielzoekerscentrum (AZC) in Azelo. Hiermee zijn bijzondere afspraken gemaakt waardoor de afgelopen jaren forse positieve resultaten zijn gerealiseerd. Zoals bekend zijn voor het AZC andere plannen in voorbereiding. Over deze nieuwe invulling wordt niets genoemd in de Berap 2024. Wanneer eventueel deze plannen concreet worden, zal alternatieve huisvesting voor deze vluchtelingen gezocht moeten worden. Hier zullen ook weer extra

kosten worden gemaakt (die wellicht hoger zullen uitvallen dan de huidige situatie). Het afgelopen jaar 2023 zijn bij de jaarrekening specifieke middelen gereserveerd (bestemde reserve). Gezien de huidige ontwikkelingen zal de Rijksvergoeding voor de komende jaren vermoedelijk verder afnemen. Ook voor dit onderdeel is dus te verwachten dat de komende jaren inzet van reservemiddelen noodzakelijk zal zijn. Tijdig inzicht van het verloop van deze reserve is dus wenselijk.

Reservepositie 2024-2027

Ik breng u nogmaals in herinnering dat de reservepositie zonder ingrijpende maatregelen zeer snel zal kunnen "verdampen" tot een saldo van ongeveer M€ 14 per einde 2027. Per begin 2024 (= einde 2023) bedraagt het saldo nog M€ 42. In mijn notitie bij de behandeling van de Jaarrekening 2023 (27 juni 2024) heb ik e.e.a. nader uiteengezet. Naast de jaarlijks structurele exploitatietekorten, zullen naar verwachting extra tekorten optreden voor het programma "Inclusieve samenleving" (zie hierboven). Daarnaast worden extra uitgaven voorzien voor de bijdrage Vloedbeltverbinding en kosten bodemsaneringen. In de huidige Berap 2024 is vooralsnog onduidelijk in hoeverre de uitgave van de Vloedbeltverbinding (M€ 6) daadwerkelijk is meegenomen.

Op basis van de huidige cijfers en inzichten kan het volgende beeld van het verloop van de reserve in beeld worden gebracht.

Ontwikkeling Reserve 2024-2027 & Solvabiliteit		**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Beginsaldo (= eindsaldo Jaarrekening 2023)			41.978	31.663	29.165	21.739
Resultaat lopend jaar (2024: wel/niet inclusief Vloedbeltverbinding M€ 6?)			-7.534	1.065	-3.188	-3.119
Aanvullend tekort op programma Inclusieve samenleving			-2.781	-3.563	-4.238	-3.192
Eindsaldo (prognose NBoV)		41.978	31.663	29.165	21.739	15.428
Totale mutatie reserve (= totaalresultaat per jaar)			-10.315	-2.498	-7.426	-6.311
Gemiddelde totale vermogen 2021-2023		130.000	130.000	130.000	130.000	130.000
Ratio Solvabiliteit (EV/TV)	(zie Jrr. 2023; pag. 47)	32%	24%	22%	17%	12%
Ondergrens ratio (20%)		26.000	26.000	26.000	26.000	26.000
saldo t.o.v. minimale ondergrens			5.663	3.165	-4.261	-10.572

Opm. 1. **Aanvullend tekort Inclusieve samenleving**
Voor latente tekort voor Inclusieve samenleving wordt ervan uit dat het daadwerkelijke saldo ongeveer gelijk zal zijn aan het bedrag dat nu in de prognose 2024 is opgenomen (-/- k€ 32.996)
2. Tekort Bestuur en samenleving
Voor dit programma kan eveneens een vergelijkbaar latent tekort voor de nakomende jaren optreden. We hebben echter nog onvoldoende vergelijkbare cijfers van voorgaande jaren (alleen 2024). In dit geval zou het dan gaan om een jaarlijks extra tekort van ongeveer M€ 3 (k€ 16.364 -/- k€ 13.353) .

Omvang (lasten-)begroting

In de inleiding wordt het volgende aangegeven (citaat; pag. 3):
Dat we redelijk op koers liggen komt door het algemene uitgangspunt van de programmabegroting 2024 - 2027: we maken af waar we mee bezig zijn en doen een pas op de plaats voor nieuw beleid.

Aan de hand van de bijlage kunnen de volgende cijfers ontleend worden. Dit geeft een beeld van de (totale) lastenontwikkeling over de afgelopen jaren.

Totale exploitatiebegroting (Lasten)	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Totaal lasten de programma's	65.265	70.224	77.044	84.851
Mutatie lasten (t.o.v. n-1)		4.959	6.820	7.807

We zien nu een forse lastenstijging voor de laatste twee jaren 2023 en 2024. Dit lijkt mij niet alleen een toename t.g.v. loon- en prijsbijstellingen. In hoeverre is er dan feitelijk sprake is van "pas op de plaats voor nieuw beleid"?

Baten, Lasten en Saldo per programma 2021-2027							Bijlage 1 (Berap 2024 (vervolg)
	Jaarrekening			Progn.	Meerjarenbegroting		
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
BATEN							
Wonen en Leven	2.627	3.667	3.602	3.036	2.690	2.662	2.662
Duurzame toekomst	3.791	3.656	3.247	3.803	3.328	3.339	3.337
Inclusieve samenleving	8.368	5.582	7.883	9.919	7.854	7.856	7.733
Bestuur en samenleving	605	742	612	621	507	507	507
Financieel gezond (excl. Bijz. result. & Mut. Res.)	48.717	56.306	59.337	59.938	60.773	58.607	60.064
TOTAAL VAN DE BATEN	**64.108**	**69.953**	**74.681**	**77.317**	**75.152**	**72.971**	**74.303**
LASTEN		5.845	4.728	2.636			
Wonen en Leven	8.115	7.897	8.820	9.092	7.848	7.849	7.851
Duurzame toekomst	4.063	4.597	4.597	5.158	4.533	4.488	4.423
Inclusieve samenleving	37.162	36.893	40.643	42.915	37.287	36.614	37.537
Bestuur en samenleving	4.514	4.576	5.517	16.985	13.860	13.710	13.577
Financieel gezond (excl. Bijz. result. & Mut. Res.)	11.411	16.261	17.467	10.701	10.559	13.498	14.034
TOTAAL VAN DE LASTEN	**65.265**	**70.224**	**77.044**	**84.851**	**74.087**	**76.159**	**77.422**
Mutatie lasten (n-1)		4.959	6.820	7.807			
SALDO BATEN -/- LASTEN (NBoV) -A -	**-1.157**	**-271**	**-2.363**	**-7.534**	**1.065**	**-3.188**	**-3.119**
Bestaande uit:							
Wonen en Leven	-5.488	-4.230	-5.218	-6.056	-5.158	-5.187	-5.189
Duurzame toekomst	-272	-941	-1.350	-1.355	-1.205	-1.149	-1.086
Inclusieve samenleving	-28.794	-31.311	-32.760	-32.996	-29.433	-28.758	-29.804
Bestuur en samenleving	-3.909	-3.834	-4.905	-16.364	-13.353	-13.203	-13.070
Financieel gezond (excl. Bijz. result. & Mut. Res.)	37.306	40.045	41.870	49.237	50.214	45.109	46.030
Totaal saldo programma's	**-1.157**	**-271**	**-2.363**	**-7.534**	**1.065**	**-3.188**	**-3.119**
Mutaties reserves:							
BATEN	6.267	5.529	13.088	9.818	1.392	651	619
LASTEN	7.024	4.305	9.286	1.432	524	417	517
Saldo mutatie reserves	**-757**	**1.224**	**3.802**	**8.386**	**868**	**234**	**102**
Bijzondere resultaten:							
GREX (Bornsche maten)	10.245						
Cogas	2.432						
Oekraïense vluchtelingen		2.768	4.625				
Energiertoerslag		500					
Totaal Bijz. resultaten	**12.677**	**3.268**	**4.625**	**-**	**-**	**-**	**-**
TOTAAL RESULTAAT (College B&W)	**10.763**	**4.221**	**6.064**	**852**	**1.933**	**-2.954**	**-3.017**